

Grua (XLI).

El resultat més important de l'article *tenassa* del *DECat* fou assenyalar un parent més llunyà i divergent, en el mot *TINENT*, *tinens*, de la costa continental. L'assenyalàvem a les costes valencianes, des de Cullera a Dènia: amb el sentit de 'obstacles del fons submarí' que presenten dificultats a la navegació o a la pesca: generalment bancs de terra o roques submergides en el fons, ben sabuts de la gent de mar, i per tant coneguts cada un amb nom propi, p. ex. «el *tinént* del Roig», «la penya dels Alguers» etc., i acabava l'inf. de Dènia: «i si vol li diré els altres *tinéns* d'ací prop» (*DECat*, 398a44 ss.).

Anys després, però, hem enriquit molt, i amplificat, la informació referent a *Tinent*. Resulta ser també un mot molt viu i difós a la costa del Principat. En particular des de Barcelona a l'Ebre. La Sra. M. T. Montanya Martí, en el seu gros llibre (fruit ampliat d'una tesi doctoral): «Els noms de lloc sotaiguats, de la mar Sitgetana a la Rapitenca», recull en el vol. I (p. 31) les definicions de *tinén(t)* que li donaren homes de mar. A Cambrils: «roca sola, com un faralló»; a Tarragona: «roca pitjor que un faralló, sense algues»; a Torredembarra: «roca de vegades amb algues»; i també explicat com obstacles submarins a Vilanova i G. i a L'Ametlla.

Però, cosa notabilíssima: és mot de gènere femení: «una *tinén*» feien constar a La Ràpita; i així també a Torredembarra.

En el volum II de l'obra trobem més exemples, anomenats i ben localitzats. Mar endins de Tarragona: «el *tinén* de la Plana» (p. 423). Dins mar, a Torredembarra: «*tinén* de Tretze», explicat: «poca roca sotaiguada, quasi tot algues» (p. 131); ja recollit a Torredembarra per un *Derrotero* de 1873, en la forma «*tinén* [sic], pedra al extremo Oeste del Banco del Brut» (p. 128).

En tenim una dada isolada a la Costa de l'Empordà: «*tinén*: porció de rocam o algues o altre obstacle submarí, on és fàcil d'entocar els ormeigs» (*AlcM*, s. v., III, § 4). I altra dada isolada a Mallorca, en la costa de Lluçmajor (o sigui el sector de costa mallorquina que fa cara a Eivissa i Dènia): «Sa Punta des *Tinent*» i «Sa Pesquera des *Tinent*», situades uns 2k5 al S. de la partió del terme de Lluçmajor amb el de Palma, molt lluny, al Nord del *Cap Enderroc*at (Cosme Aguiló, *Top. de la Co. de Lluçmajor*, p. 134).¹

En el llarg i crític article *tenassa* del *DECat*, no arribarem a cap etimologia, ni albirarem cap pista antiga satisfactòria, res ni tan sols defensable.² Sinó a la sensació que aquí hi pot haver quelcom de llunyà; que aquí es deu tractar d'algun terme antic i remot, propi de les costes mediterrànies. Heus aquí el que legitima cercar-hi un enllaç amb un mot de les riberes orientals del Mare Nostrum. Un mot de les mateixes síl·labes inicials i de significat ben semblant, igual al de *tenassa*, en profunditat, i obstacle de la navegació i pesca com ho són *tinén* i *tenassa*: el gr. *τέναγος*, ben

documentat en grec antic, però sense parentela indoeuropea, probablement epiritreni, i amb ample arrelament des de les costes de Tràcia fins a Sicília.

Encara que sembla haver estat estrany a la llengua d'Homer, està molt documentat des d'Heròdot: en Xenofont, Tucídides, Teòcrit, Píndar, Aristòtil,³ i en Plutarc etc.

Declinació del tipus arcaic: *τέναγος*, neutre, amb plural *τενάγη* (< *τεναγε(τ)α*). Tal com *tenassa* i *tinén*, indica un indret submarí; poc profund, el mot grec (com *tenassa*): «bas-fond rocheux» defineix Masqueray en la traducció de l'*Anàbasi* de Xenofont, afegint-hi encara altres testimonis, en papirus i llibres menys accessibles. Parlant d'un paratge del Pontos, uns 100 k. al Nord del Bòsfor: «*τέναγος γάρ ἐστιν, τῆς θαλαττης ἐπὶ πάμπουλον*» digué Xenofont (*Anab.* VII, 5.12), explicant que els tracis hi posaven *στήλας* (una mena de balises senyaladores), però explotaven les despulles dels naufragis, que sovint es produïen en aquest sector, ple de *τενάγη*: «*ἐνθα τῶν εἰς τὸν Πόντον Πλεούντων νεῶν ὀκελλουσι καὶ ἔκπιπτουσι*» ('allí tipen les naus que entren en el Pontos des del Bòsfor, i s'hi estavellen').

Era, doncs, un mot molt usat per la marineria grega, però comú amb el llenguatge traci. I que des d'allí s'estenia fins a Sicília, ho veiem per Plutarc, que aplica *τεναγεσι* (dat. pl.) als aiguamolls de vora mar que voltan la ciutat de Messina (*Vida de Timoleont* XX, 35); definit allí per altres estudiosos: «seichtes Wasser, Sumpfland». Es podrà veure si també ho localitzen per allí el sicilià Teòcrit, i la *Vida de Lucullus* per Plutarc (24).

Ara bé, la terminació -AG- de *τέναγος* es retroba en altres mots pre-hel·lènics que van passar al grec antic, com l'egeu *φάνασσα* (< *φανακτια*), fem. de *φάναξ*, -ακτος 'gran senyora, gran senyor'; o la de l'epiritreni *θάλασσα*, -αττα (< *θαλακτια*) 'mar oberta'. I -AG- es retroba més o menys clarament, en *πέλαγος* 'alta mar', i fins en el nom dels *Πελάσγοι*, que passen per ser la població pre-indoeuropea de Grècia; i Eurípides aplicà aquest nom fins a les tropes dels argius que marxen contra els Set Portals de Tebes, defensats per un fill del rei Edip.

Tenint present tot això, podem llançar-nos a fer una hipòtesi que derivarà els nostres *tenassa* i *tinén* d'aquesta arrel grega, epiritrènia, amb la qual tenen tant comú: el significat i les síl·labes inicials TENAG-. Quant a la terminació, per explicar la de *tenassa* i la de *tinén*, es veuen dues vies.

A) Un derivat TENAG-TI- fem., hauria donat el nostre f. *tinén*; i amplificat com TENAG-TI-A, n'hauria resultat *tenassa*, amb una evolució paral·lela a la de **thalaktia* > *θάλασσα* i de *φανακτια* > *φάνασσα*. El derivat TENAGTI- s'hauria format amb el sufix -TI- femení, d'abstractes, comú a totes les llengües indoeuropees antigues —ll. *vectis* (de *vehor*), *cutis*, *postis* etc.; germànic (*might*, *sight*, al. *macht*, *wucht* etc.), gr. -τις (en part > -σις)—. Amb evolució fonètica medieval, òbvia la de *tenassa*, més complexa la de *tinén*: **teneite* > *tiēnete* (metàt.) > *tine(n)ē*, amb propagació de la